

**Адміністративне право та
адміністративний процес в
умовах воєнного стану в
Україні у 2-х томах. Том 2**

У навчальному посібнику подано розширені авторські курси провідних учених-адміністративістів з адміністративного права та адміністративного процесу, розроблені для умов воєнного стану. У їх основу покладено теоретичні положення та практику діяльності адміністративних органів, що характеризує їх в умовах відбиття повномасштабного вторгнення російських терористів в Україну.

За змістом у навчальному посібнику розкрито всі питання Програми другого блоку фахового вступного випробування з адміністративного права України, що затверджена МОН України, проте не обмежується ним. Із найбільш складних і дискусійних питань наведено альтернативні підходи.

Навчальний посібник буде корисним для здобувачів освіти з галузей знань: «Право», «Державне управління» та спеціальності «Правоохоронна діяльність» усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Він також може стати в пригоді під час підготовки до вступних випробувань, складання ЗНО та ЄДКІ, а також у підготовці до відповідних кваліфікаційних іспитів юридичних спеціальностей.

Навчальний посібник може бути корисним також для посадових осіб адміністративних органів, а також науково-педагогічних працівників, науковців, депутатів усіх рівнів, суддів, волонтерів, інших суб'єктів громадянського суспільства, які пов'язані з публічним правом.

ЗМІСТ

КНИГА 3 СПЕЦІАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ГЛАВА 1	
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ПОВНОМАСШТАБНІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	10
Розділ 1	
Адміністративно-правові засади національного спротиву Українського народу збройній агресії російської федерації як екзистенційній загрози для України та інших демократичних держав	10
1.1 Акти збройної агресії російської федерації як екзистенційна загроза для України та інших демократичних держав	10
1.2 Адміністративно-правові основи національного спротиву Українського народу	12
1.2.1 Поняття, мета та складові національного спротиву	12
1.2.2 Адміністративно-правові засади територіальної оборони	14
1.2.3 Адміністративно-правові засади руху опору	17
1.2.4 Адміністративно-правові засади підготовки громадян України до національного спротиву	19
1.2.5 Керівництво національним спротивом в Україні	22
Розділ 2	
Формування і комплектування військових частин Сил територіальної оборони Збройних сил України та добровольчих формувань територіальних громад	23
2.1 Формування і комплектування військових частин Сил територіальної оборони Збройних сил України	23
2.1.1 Сили територіальної оборони Збройних сил України	23
2.1.2 Формування і комплектування добровольчих формувань територіальних громад	24
Розділ 3	
Адміністративно-правові засади застосування військової сили та правові засади участі цивільних осіб у національному спротиві	27
3.1 Порядок застосування зброї, бойової техніки та спеціальних засобів державними та недержавними суб'єктами відсічі збройної агресії проти України	27
3.1.1 Порядок застосування зброї, бойової техніки та спеціальних засобів Збройними силами України під час виконання завдань територіальної оборони	27

3.1.2	Порядок застосування вогнепальної зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них членами добровольчих формувань територіальних громад	28
3.2	Правові засади участі цивільних осіб у національному спротиві	29
Розділ 4		
Адміністративно-правовий статус військових адміністрацій		35
Розділ 5		
Військово-цивільні адміністрації та військові адміністрації		52
5.1	Військово-цивільні адміністрації	52
5.2	Військові адміністрації	57

КНИГА 4

ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ГЛАВА 1		
ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО		63
Розділ 1		
Засади європейського адміністративного права		63
1.1	Засади європейського адміністративного права та основні завдання вітчизняних адміністративних органів і суспільства щодо набуття членства України в Європейському Союзі	63
1.2	Поняття та зміст європейського адміністративного права	64
Розділ 2		
Європейське адміністративне право та адміністративне право України		65
2.1	Взаємодія європейського та адміністративного права України	65
2.2	Європейське право та адміністративне право України в контексті вступу до Європейського Союзу	65
ГЛАВА 2		
ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО		69
Розділ 1		
Адміністративне право та адміністративний процес Великої Британії		69
1.1	Визначення та роль адміністративного права Великої Британії	71
1.2	Функції та роль адміністративного права Великої Британії	73
1.3	Принципи адміністративного права Великої Британії	74
1.4	Засоби захисту прав та інтересів в адміністративному праві Великої Британії	76

Розділ 2

Засади та зміст адміністративного права Бельгії	83
2.1 Засади адміністративного права Бельгії	83
2.2 Принципи належного адміністрування в Бельгії	85
2.3 Принцип обачності в Бельгії	87
2.4 Принцип розумності в Бельгії	88

Розділ 3

Адміністративне право та адміністративний процес Греції	90
3.1 Сторони адміністративного процесу у Греції	90
3.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження в Греції	93
3.3 Контроль за адміністративною діяльністю в Греції	94

Розділ 4

Засади та зміст адміністративного права Естонії	96
4.1 Закон Естонії «Про адміністративну процедуру»	96
4.2 Учасники адміністративного провадження в Естонії	96
4.3 Адміністративне провадження в Естонії	98
4.4 Установлення фактів та дискреційні повноваження в Естонії	102
4.5 Докази і доказування при здійсненні адміністративної процедури в Естонії	104
4.6 Приклад судової практики, що стосується дискреційних повноважень адміністрації щодо встановлення фактів і відповідного зменшення судового контролю з боку адміністративних судів	108

Розділ 5

Сторони та практика адміністративних судів Іспанії щодо сторін адміністративних процедур, дискретних повноважень та судового контролю	112
5.1 Сторони адміністративних процедур. Правові категорії та ситуації	112
5.2 Процесуальні права в адміністративному процесі Іспанії	114
5.3 Приклади судової практики щодо статусу третіх осіб в адміністративному судочинстві та їхніх процесуальних прав	114
5.4 Приклад судової практики щодо адміністративних дискреційних повноважень, установлення фактів та відповідного обмеженого судового перегляду адміністративними судами	116

Розділ 6

Теорія і практика адміністративного права й адміністративного процесу Італії	120
6.1 Співвідношення між обов'язком розслідувати та обов'язком співпрацювати	120
6.2 Асиметрія інформації та ухвалення обґрунтованих рішень	121
6.3 Еволюція судового перегляду в італійській системі адміністративної юстиції	121
6.3.1 Порівняння нормативно-правових та індивідуальних адміністративних актів	122

6.3.2	Обсяг перевірки фактів: повноваження за посадою та ефективний судовий захист	122
6.3.3	Обсяг судового розгляду у складних фактичних ситуаціях	123
6.3.4	Обсяг судового розгляду: перевірка фактів	123
6.3.5	Огляд теорії для вибору та інтерпретації відповідних фактів	123
6.3.6	Попередні висновки: не утримуватись і не замінювати	124
Розділ 7		
Адміністративне право й адміністративний процес Кіпру		125
7.1	Сторони адміністративного процесу: категорії та правові позиції	125
7.2	Джерела для визначення сторін, які визначаються адміністрацією як орган, що здійснює процедуру	126
7.3	Додаткові сторони адміністративного провадження	126
7.4	Справедливість судового рішення адміністративного суду в Кіпрі	127
7.5	Засади (принципи) адміністративного провадження в Кіпрі	128
7.6	Судовий перегляд адміністративних рішень у Кіпрі	130
7.7	Установлення фактів і дискреційні повноваження в Кіпрі	131
7.8	Елементи прецедентного права під час ухвалення адміністративного рішення в Кіпрі	137
7.9	Дискретні повноваження адміністративних органів в Кіпрі	137
Розділ 8		
Адміністративне право й адміністративний процес Латвії		144
8.1	Сторони адміністративного процесу. Категорії та правові позиції	144
8.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження в Латвії	146
8.3	Особливості судового провадження в Латвії	148
8.4	Практика Європейського Союзу щодо судового контролю	150
Розділ 9		
Адміністративне право й адміністративний процес Люксембургу		155
9.1	Сторони адміністративного процесу. Правові категорії та ситуації	155
9.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	159
Розділ 10		
Адміністративне право й адміністративний процес Португалії		168
10.1	Сторони адміністративного процесу: категорії та правові позиції	168
10.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	169
10.3	Приклад судової практики суду стосовно дискреційних повноважень адміністрації, особливо щодо встановлення фактів, і відповідно зменшеного судового контролю з боку адміністративних судів	173
Розділ 11		
Адміністративне право й адміністративний процес Польщі		178
11.1	Сторони адміністративного процесу. Категорії та правові позиції в Польщі	178
11.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	188

Розділ 12

Деякі аспекти адміністративного процесу Словенії 202

- 12.1 Суб'єкти адміністративного процесу. Категорії та правові позиції в Словенії 202
- 12.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження 203
- 12.3 Приклад судової практики стосовно дискреційних повноважень адміністрації, особливо щодо визначення фактів, та відповідно зменшеного судового контролю з боку адміністративних судів 205

Розділ 13

Адміністративне право й адміністративний процес Франції 206

- 13.1 Сторони адміністративного процесу. Правові категорії та ситуації 206
- 13.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження 208
- 13.3 Адміністративно-процесуальний статус органу, який розглядає адміністративну скаргу 209
- 13.4 Обсяг судового контролю правової кваліфікації фактів у Франції 211
- 13.5 Засади справедливості в адміністративному процесі Франції 212

Розділ 14

Адміністративне право й адміністративний процес Чехії в контексті забезпечення прав і законних інтересів приватних осіб 214

- 14.1 Учасники адміністративного процесу в Чехії 213
 - 14.1.1 Об'єднання та громадські організації 214
 - 14.1.2 Інші адміністративні органи 214
 - 14.1.3 Особливості адміністративно-процесуального статусу учасників у Чехії 215
- 14.2 Права й обов'язки учасників в адміністративному процесі Чехії 216
- 14.3 Установлення фактів і дискреційні повноваження 220
- 14.4 Принцип обмеження законом адміністративного розсуду в Чехії 223
- 14.5 Принцип доброго адміністрування в Чехії 224
- 14.6 Особливості здійснення адміністративного судочинства та адміністративно-процесуальні права громадян у Чехії 225
- 14.7 Правила щодо дискреційних повноважень і встановлення фактів згідно з Чеським адміністративно-процесуальним кодексом і Кодексом адміністративного судочинства 226

Розділ 15

Деякі чинники адміністративного процесу Черногорії 229

- 15.1 Сторони адміністративного процесу в Черногорії 229
- 15.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження в Черногорії 230
- 15.3 Докази і доказування в адміністративному процесі Черногорії 232
- 15.4 Прецедентна практика стосовно законодавства Європейського Союзу про конкуренцію (антиконкурентна практика, контроль за злиттям) 234

Розділ 16

Деякі аспекти адміністративного права й адміністративного процесу Швеції	236
16.1 Сторони адміністративного процесу: категорії та правові позиції	236
16.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження	236
16.3 Концепція судового контролю над установленням адміністративних фактів у Європейському Союзі	237

КНИГА 5 АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

ГЛАВА 1

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ	239
--	------------

Розділ 1

Склад суду. Відводи	239
----------------------------------	------------

Розділ 2

Докази і доказування. Засоби доказування. Предмет доказування	251
--	------------

Розділ 3

Звернення до адміністративного суду.

Провадження в суді першої інстанції	257
--	------------

3.1 Право на звернення з адміністративним позовом. Строк звернення з адміністративним позовом	257
3.2 Зміст й оформлення позовної заяви	259
3.3 Способи судового захисту	265
3.4 Забезпечення адміністративного позову	270
3.5 Ухвалення позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі	273
3.6 Відгук. Відповідь на відгук. Заперечення. Пояснення третьої особи щодо позову або відгуку	274
3.7 Зустрічний позов в адміністративному судочинстві	276
3.8 Урегулювання суперечки за участі судді. Відмова позивача від позову. Примирення сторін	277

Розділ 4

Розгляд справи по суті як стадія судового провадження	280
--	------------

4.1 Відкриття розгляду справи по суті	280
4.2 Розгляд заяв та клопотань (ст. 204 КАС України)	280
4.3 З'ясування обставин справи та дослідження доказів	282
4.4 Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів (ст. 210 КАС України)	283
4.5 Судові дебати та ухвалення рішення	287
4.6 Вихід суду для ухвалення рішення (ст. 227 КАС України)	288
4.7 Розгляд і вирішення адміністративних справ у порядку письмового провадження	288
4.8 Розгляд типових і зразкових справ в адміністративному судочинстві	290

Розділ 5

Перегляд судових рішень: апеляційне та касаційне провадження.

Перегляд за нововиявленими або виключними обставинами	293
5.1 Апеляційне провадження	293
5.2 Касаційне провадження	295
5.3 Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	299
5.4 Перегляд судових рішень на підставі рішень ЄСПЛ	308

Розділ 6

Порядок виконання судових рішень	314
---	------------

Розділ 7

Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві України	317
---	------------

ГЛАВА 2

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ	324
--	------------

Розділ 1

Деякі категорії адміністративного судочинства	324
1.1 Визначення компетентного суду. Адміністративна юрисдикція	324
1.2 Склад суду. Відводи	336
1.3 Учасники судового процесу (учасники справи, представники, інші учасники судового процесу)	344
1.4 Адміністративна правоздатність і дієздатність	359

Розділ 2

Докази й доказування. Звернення до адміністративного суду. Провадження в суді першої інстанції	361
2.1 Докази й доказування. Засоби доказування. Предмет доказування	361
2.2 Зміст і оформлення позовної заяви	366
2.3 Способи судового захисту	367
2.4 Забезпечення адміністративного позову	369
2.5 Постановлення судом ухвали про ухвалення позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі	372

Розділ 3

Особливості здійснення адміністративного судочинства в період воєнного стану	380
---	------------

ГЛАВА 3

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ	389
--	------------

Тести для підготовки до Єдиного державного кваліфікаційного іспиту другого (магістерського) рівня вищої освіти	389
--	-----

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА	394
--	------------

АВТОРИ	409
-------------------------	------------

КНИГА 3

СПЕЦІАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ГЛАВА 1

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ПОВНОМАСШТАБНІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ¹

Розділ 1

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНІЙ ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ

1.1 Акти збройної агресії російської федерації як екзистенційна загроза для України та інших демократичних держав

Упродовж століть російська шовіністична влада усілякими досяжними засобами і методами послідовно прагнула тотально колонізувати українські терени – простір гідності і свободи, дискредитувати європейські цивілізаційні витоки українства, викоринити ознаки культурної ідентичності та духовно поневолити український народ, придушувати національно-визвольний рух, реалізовувати злочинну геноцидну політику депопуляції населення, репресувати пасіонарну частину українського етносу.

Усвідомлюючи рівень такої загрози, українське суспільство незмінно протидіяло перманентним спробам деструктивного імперського впливу. Закономірним наслідком довготривалої антиколоніальної національно-визвольної Української реконкісти стало відновлення незалежної Української держави та консолідація суспільства на євроінтеграційних засадах.

¹ Автор: Олексій Проневич.

Сучасний автократичний режим російської федерації продовжує великодержавну традицію та є джерелом екзистенційної загрози для української нації та Української держави. Силові загарбницькі дії російської федерації, що тривають від 20 лютого 2014 року, є актами збройної агресії відповідно до пунктів «а», «б», «с», «д» та «g» статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року.

Російська федерація брутально порушила свої зобов'язання, установлені низкою міжнародно-правових актів, а саме:

- 1) Статутом Організації Об'єднаних Націй, відповідно до якого держави-члени мають розв'язувати будь-які конфлікти мирними засобами та утримуватися у своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування (частини 3 і 4 статті 2);
- 2) Гельсінського Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі, підписаної 1 серпня 1975 року, відповідно до якого її держави-учасники визнають непорушними кордони всіх держав у Європі та утримуються від будь-яких дій, спрямованих на захоплення частини або всієї території будь-якої держави-учасника (частина 1, розділ III);
- 3) Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року, який зафіксував зобов'язання російської федерації, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучених Штатів Америки поважати незалежність і суверенітет та чинні кордони України; утримуватися від погрози силою чи застосування сили проти територіальної цілісності та політичної незалежності України; ніколи не використовувати жодну їхню зброю проти України, крім цілей самооборони або в будь-який інший спосіб згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй;
- 4) Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і російською федерацією, ратифікованого обома сторонами 14 січня 1998 року, згідно з яким Україна та російська федерація відповідно до положень Статуту ООН і зобов'язань за Заключним актом Наради з безпеки і співробітництва в Європі вважають територіальну цілісність одна одної та підтверджують непорушність кордонів, що існують між ними (стаття 2)¹.

Розпочата 24 лютого 2022 року російською федерацією неспровокована повномасштабна збройна агресія є новим етапом російсько-української війни як крайнього засобу цивілізаційного протистояння. Детермінована агресивною війною загроза має екзистенційний характер. Ця обставина об'єктивно зумовлює необхідність використання Україною елементів так званої «тотальної війни», що передбачає повну консолідацію суспільства, мілітаризацію

¹ Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»: постанова Верховної Ради України від 21 квітня 2015 року № 337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-19#Text>

народногосподарського комплексу, максимальну мобілізацію сил і ресурсів. Демократія, свобода і безпека як засадничі європейські цінності захищаються спільними зусиллями збройних формувань, інших державних і недержавних формацій, усього Українського народу. Важливою умовою забезпечення функційної спроможності зазначених мілітарних формацій, долучених до відсічі та стримування збройної агресії російської федерації, є створення легальних основ національного спротиву.

1.2 Адміністративно-правові основи національного спротиву Українського народу

1.2.1 *Поняття, мета та складові національного спротиву*

Відповідно до частини 1 статті 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цінності України віднесено до найважливіших функцій держави та визнано «справою всього Українського народу». Зазначена норма кореспондується із закріпленням у частині 1 статті 65 Конституції України імперативним положенням щодо визначення захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України як конституційного обов'язку громадян України¹.

Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, а жіночої статі – також за відповідною фаховою підготовкою, мають виконувати військовий обов'язок згідно із законодавством (частина 1 статті 17 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року). Захист Вітчизни здійснюється в контексті забезпечення воєнної безпеки України як однієї із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей.

Захист Вітчизни першочергово полягає в участі громадян України в обороні України. Згідно з абзацом 1 статті 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року поняття «оборона України» дефіновано як система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту².

У Стратегії воєнної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, закріплено комплексний правовий концепт «всеохопна оборона України», ґрунтований на закріпленому Статутом Організації Об'єднаних Націй суверенному невід'ємному праві кожної держави

¹ Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

[Перейти на сайт →](#)